

KNJIGA U KOJOJ DVOJE KATOLIČKIH PSIHOLOGA UVEDI U POMAGANJE RANJIVIMA TEMELJENO NA ISUSOVU PRIMJERU

Josip Bošnjaković - Sanda Smoljo-Dobrovoljski, *Bogatstvo suosjećanja*. Zagreb-Đakovo: 2023., 443 str.

Iz Predgovora (str. 11-13) te Životopisa autorā (str. 441-443) vidi se da su autori katolički psiholozi i psihoterapeuti koji su nakon redovnog studija teologije završili studij psihologije: J. Bošnjaković na Salesiani u Rimu, a S. Smoljo na Gregorijani također u Rimu. Imaju radno iskustvo od deset godina psihološkog savjetovanja u crkvenim institucijama. Bošnjaković je svećenik Đakovačko-osječke nadbiskupije, a S. Smoljo vjernica koja s radošću i zahvalnošću spominje svojega muža Denisa Dobrovoljskog i njihova dva sina.

U „Općem uvodu“ (15-18) polaze od uvjerenja da Bog kršćana suosjeća s ljudima te da je Isus utjelovljeno Božje suosjećanje. Zatim najavljuju pet dijelova knjiga koji se mogu čitati kao cjelina, ali i svaki zasebno, te zaključuju da smo pozvani na iskazivanje ljubavi prema Bogu tako što ćemo postajati bližnji poznamim i nepoznatim osobama.

Knjiga sadržava pet poglavlja ili dijelova:

1. Suosjećanje se rađa u ljubavi (21-77);

2. Utjecaj intrapsihičkih dinamika na razvoj suosjećanja (81-137);

3. Bogatstvo suosjećanja u Novom zavjetu i primjena na mnogostrukost životnih situacija (141-336);

4. Biseri suosjećanja za sva vremena (339-388);

5. Razvijanje sposobnosti suosjećanja u zamoru suosjećanjem (391-406).

U uvodu prvog poglavlja predstavljaju hebrejskim slovima imenicu *reheem*, pl. *rahamim*, kojom se u SZ izražava Božje aktivno milosrđe ili suosjećanje s ljudima, što je u NZ izraženo imenicom *splanhna* i glagolom *splanhнизomai*. Na temelju Biblije i psihologije autori definiraju ljubav kao recipročno obogaćenje osoba koje se vole, pri čemu je svatko posrednik, a nitko nije gubitnik (30). Otkrivajući i prihvaćajući Božju naklonost prema ljudima, čovjek postaje sposoban za takvu ljubav. Zato je izričaj: „Ljubav ima smisla“ najbolji prijevod tvrdnje da Bog postoji (33). Za primjer ljudske i vjerničke suosjećajnosti navode sv. Editu Stein koja je proživjela razdoblje udaljenosti od Boga, ali je čitanjem autobiografije sv. Terezije Avilske došla do vjere, postala karmelićanka i bila pogubljena u Auschwitzu zato što je Židovka (40, 42, 57). Iz psihološkog vidika, suosjećanje je ljudska kvaliteta koja doprinosi boljem suživotu ljudi te utječe na dobrobit osobe

koja suosjeća i osobe kojoj se iskazuje suosjećanje (44). Suosjećanje je više od sućuti jer uključuje spremnost nesebičnog pomaganja, pri čemu se razvija osoba koja pristupa suosjećajno s osobom kojoj suosjećanje iskazuje (52). Zdravo suosjećanje prema drugima pretpostavlja vjernikovu blagotvornu prisebnost jer prisebna osoba postaje sposobna za zdrave međuljudske odnose (61). Biblijski vjernik uči suosjećati s potrebnima od Boga koji vidi i čuje svoj narod (68-71). Iz Dudina komentara Zaharijine pjesme prigodom rođenja Ivana Krstitelja (Lk 1,68-79) autori skreću pozornost na hebraizam u grčkom izrazu *dia splanhna eleos Theou hēmōn* (darom premilosrdnog srca Boga našega, r. 78.) koji podsjeća na starozavjetni način izražavanja da je Bog svojom nutrinom, „utrobom“ pun ljubavi, suosjećanja i milosrđa prema ljudima. Zato je „izvor suosjećanja Bog koji se utjelovio i nastanio, po Isusu Kristu, među ljudima“ (77).

U drugom poglavlju autori kao psiholozi ističu kako roditelji i odgojitelji mogu podleći sklonosti da u dijete preslikavaju svoj život i „ne čuju“ konkretnu djecu koja su im povjerena (89). Navode rezultate istraživanja prema kojemu roditelji ponekad posesivno vežu djecu uz sebe – više majke nego očevi (92). Navode metaforu pape Franje o „prljanju ruku“ iz Poruke za svjetski dan mladih 2023. jer istinska ljubav treba biti tu za dru-

ge (95). Jezik suosjećanja počinje se učiti u obiteljskom okružju, u emocionalno brižnoj i stabilnoj obitelji (96). Oni s drugim psiholozima ističu tri razine psihičkog života u obitelji: socijalizacija, otkrivanje vrijednosti i racionalno osamostaljivanje koje će mladima omogućiti da „odlete“ izvan obiteljskog gnijezda (100-101). Englesku riječ *attachment* za obiteljske odnose autori prevode s „privrženost“ te ističu kako iz odnosa s onima koji se o njemu brinu dijete stvara sliku o sebi i svijetu koji ga okružuje. Odnos djeteta s roditeljima ili skrbnicima stvara vezu koja će trajati cijeli život (105). Očeva prisutnost u obitelji je važna, ali se ne bi smjela izopačiti u apsolutističku kontrolu koja bi djecu sputavala u izrastanju u samostalne osobe. Iz očeva primjera dijete bi trebalo upoznati Boga kao dobrog oca svih ljudi. Djeca ne bi u obitelji trebala steći sliku o Bogu kao strogonji koji jedva čeka da pogriješimo i kažnjava nas (110). Rečenicu „Sram te bilo!“ od strane roditelja djeci koja su pogriješila autori nazivaju toksičnom: „Psihoterapijsko iskustvo pokazuje da djeca koja su posramljivana u ranoj dobi poslije u adolescenciji i odrasloj dobi imaju potrebu kazniti roditelje, češće verbalno nego fizički“ (115). Psiholozi procjenjuju da je najzdravije kada djeca prve informacije o ljudskoj seksualnosti dobivaju od roditelja u skladu s njihovim uzrastom, ali istraživanja

pokazuju da se to ne događa kod većine djece i mladih (121-122).

Ovih dvoje psihologa (za razliku od nekih drugih) nisu za totalno isključenje kazne iz obiteljskog odgoja, ali bi roditelji pri tome trebali postupati dosljedno, uvažavati dječju želju da što prije zadobiju roditeljsku naklonost te objašnjavati djeci u čemu su pogriješili (127-128). Roditelji koji ispravno vole svoju djecu postavljaju im granice, a djeca koja usvajaju te granice imaju šansu za veće uspjehe u školi i društvu (131). Osobito su adolescentu pravila potrebna, ali mu treba pomoći da uvodi njihovu vrijednost (135).

U trećem poglavlju autori na temelju deset novozavjetnih zgoda ili izreka izvlače nadahnuća vjernicima za suosjećajnu podršku ranjivim osobama. Oni najavljuju da u tim zgodama učimo note Božjeg suosjećanja koje pomaže osluškivati i osjećati ljudske potrebe (143). Evo tih zgoda ili izreka:

- Isusovo aktivno sažaljenje nad mnoštvom koje ga je slušalo kao slika euharistijske gozbe (Mt 15,32-38);

- Isus, pun suosjećanja, liječi bolesne (Mt 14,14); iz takva Isusova postupka autori izvlače da suosjećanje uključuje: primijetiti, osjećati, odgovoriti – kliničku etiku (169-170);

- Isus se sažalijeva nad mnoštvom koje je kao ovce bez pastira i traži od učenika da mole Boga neka

pošalje radnike u svoju žetvu (Mt 8,36-38); autori u tome „čitaju“ poziv svećenicima da budu voditeljski sluge zajednice; također podsjećaju na Božje prijetnje samodostatnim pastirima SZ (Ez 36,1-6);

- Parabolom o nemilosrdnom sluzi koji je oprostjenje doživio, a uskratio ga vlastitom dužniku (Mt 18,23-27), Isus je pokazao da ljudi Božje oprostjenje trebaju i morali bi biti spremni na međusobno opraštanje; osoba koja oprašta postaje sposobna doživjeti oprost (219);

- Isus je bio ganut upornom molbom dvojice slijepaca neka im se smiluje i vratio im je vid (Mt 20,30-34); čovjek bi pred patnjom druge osobe trebao odgovarati: „Evo me“ kao neki starozavjetni likovi (Iz 6,8; 58,9); Salomonovu molitvu da mu Bog dadne pronicavo srce (1 Kr 3,9) autori zajedno s bibličarom D. Turalijom prevode sa „srce koje zna slušati“, na temelju toga s ponosom ističu kako socijalni psiholozi zagovaraju human odnos prema onima koji pate jer je iscjeljujući čimbenik biti dio zajednice (229-239);

- Na Isusovu primjeru liječenja gubavaca zato što su bili isključivani iz ljudske i vjerničke zajednice (Mk 1,32-45), autori ističu kako suosjećanje nije povlastica kršćana (246) i potiču na otvorenost prema migrantima, zajedno s papom Franjom; ovdje ukazuju na bolest samoisključenja i potrebu zdrave ljubavi prema sebi (254-256);

- U Isusovu povlačenju na odmor zajedno s apostolima i sažaljenju nad mnoštvom koje se oko njih strčalo (Mk 6,30-34) autori čitaju potrebu odmora koju potkrepljuju i drugim biblijskim citatima; vide inspiraciju u Isusovu primjeru koji nije prvenstveno upirao pogled na grijehе drugih, nego na njihovu patnju (266); na Isusovu primjeru koji je služio ovih dvoje znanstvenika vjernika uvjereni su da se svijet može mijenjati na bolje služenjem ljudima (272);

- U zgodi gdje Isus u nenastanjenju kraju hrani mnoštvo ljudi s malo kruhova, ali tako da povjerava učenicima neka posluže mnoštvo (Mk 8,1-10), autori vide inspiraciju za karitativne institucije u kojima se njeguje blagotvorno suosjećanje; s papom Franjom upozoravaju da se crkvene karitativne institucije ne bi smjele izroditi u neprofitne organizacije (296-297); Caritas je srce dinamičnog pastoralnog djelovanja; u nefleksibilne stilove crkvenog vodstva ubrajaju autokratskost i permissivnost (299-301);

- U zgodi gdje otac opsjednutog dječaka moli Isusa da mu ozdravi sina, a on to čini, ali kasnije učenicima tumači da se „taj rod“ izgoni samo molitvom i postom (Mk 9,14-29), autori vide potrebu osobne molitve za uspješno blagotvorno suosjećanje; tu evanđelist „proziva“ religijske institucije svojega vremena koje ljude udaljuju od Boga (usp.: Hoš 6,6); u molbi

zabrinutog oca: „Imaj samilosti s nama“ (Mk 9,22) autori vide želju za razumijevanjem te u bilješci upozoravaju na uvrede kojima pojedini crkveni ljudi olako bolesnike proglašavaju opsjednutima (307); autori se zalažu za integraciju psihologije i teologije (312);

- Za uzor Isusova suosjećanja u trenutku smrti autori uzimaju uskrišenje sina udovice iz Naina gdje Isus najprije tješi majku udovicu, a zatim oživljava mrtvog mladića (Lk 7,11-15); s drugim psiholozima ističu kako s djecom treba razgovarati o smrti prije nego se susretnu s njome (332); vjernici koji se izručuju Božjoj providnosti uče strpljivo prihvaćati patnju i spremaju se za smrt (334).

U četvrtom poglavlju psihološki su razrađene i primijenjene dvije Isusove parabole koje donosi jedini Luka: dobri Samarijanac (Lk 10,25-37) i dobri otac koji suosjeća sa zalutalim sinom (Lk 15,11-32). Grčki aorist *esplanhnisthē* (sažali se, potrese se u utrobi - Lk 10,33) o dobrom Samarijancu povod je da autori ovdje iznesu sjajan pregled biblijskog poimanja srca, osobito kod Luke. U razradi parabole o dobrom ocu i dva različita sina autori se oslanjaju na američkog bibličara Kennetha E. Baileya koji ovdje vidi moguću aluziju na obred izгона iz zajednice među Židovima Isusova vremena. Dobri otac izašao je pred rasipnog sina te mu ponovno dodijelio puno članstvo u obitelji da ga

poštedi od ponižavajućeg obreda izгона.

U petom poglavlju autori traže i nude lijekove za „zamor suosjećanjem“. Zajedno s drugim psiholozima vide potrebu i mogućnost nenasilnog komuniciranja, ali i potrebu odmora od zastoja u obnoviteljskim odnosima s ranjenima. Služe se pojmom psihološke otpornosti koja je sposobnost osobe da podnosi teškoće u stresnim ili traumatičnim situacijama (402-405).

U „Općem zaključku“ iznose pregled knjige te s radošću ističu kako vjera u samilosnog i suosjećajnog Boga čini život vjernika smislenim i osnažuje ih da iskazuju aktivno suosjećanje prema potrebnima (407-408).

Bibliografija (409-438) obuhvaća 442 naslova i podijeljena je na: crkvene dokumente, rječnike i leksikone, knjige i zbornike, članke i internetske tekstove. Između ostaloga navedeno je devet radova Josipa Bošnjakovića i četiri članka Sande Smoljo.

Autori više puta navode strane nazive za ono što oni razrađuju kao suosjećanje na teološkom hrvatskom i u psihologiji. Pod tim misle na aktivnu zauzetost za ranjene i patnike svih vrsta i s pravom tvrde da taj naziv pokriva teološki i psihološki sadržaj ove humane vrline.

U knjizi se potkralo desetak omaški koje sam popisao i poslao

autorima za slučaj da dođe do drugog izdanja. Knjiga je sjajan spoj primijenjene egzegeze i psihologije i zato je preporučam pastoralnim djelatnicima i kršćanskim roditeljima.

Mato Zovkić

I Judge No One: The Political Life of Jesus, David Lloyd Dusenbury, Hurst & Company, London 2022.

In his book “**I Judge No One: The Political Life of Jesus**”, published by Hurst & Company in 2022, the author David Lloyd Dusenbury touches upon various topics, including Jesus’ role as a political figure, the relationship between the secular and the sacred, the concepts of sin and crime, the importance of forgiveness, and how our perception of Jesus changes when we look beyond the political lens.

The book itself is divided into seven parts: A place to begin (1), which discusses Jesus as the stranger, as the philosopher, and the wisdom of his philosophy; Question about the Crucified (2) which discusses the Desire to Die, the Horrors of Death and the Presentiment of Death; A Certain Jesus (3), which discusses Jesus as the “God Who Was Condemned”, the